

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Pohjanmaan ELY-keskus on tutustunut kotoutumisen selontekoon ja sitä on käsitelty kotoutumisen koordinoimisen alueellisessa yhteistyöryhmässä, Pohjanmaan etnisten suhteiden neuvottelukunnassa sekä Pohjanmaan TE-toimiston kotoutumispalveluiden kanssa. Tässä lausunnossa on huomioitu eri toimijoiden kanssa käytyjä keskusteluja.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

ELY-keskusten roolia ei ole huomioitu vaikka sillä on keskeinen rooli kotoutumistyön koordinoijana, kehittäjänä ja yhteensovittajana. Aluehallinnollinen toiminta vahvistaa yhdenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta palvelutuotannossa.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Kotoutumisen selonteossa painotetaan työllisyyšnäkökulmaa ja vähemmälle huomiolle on jätetty kotoutumisen kokonaisvaltaisuus ja useat siihen vaikuttavat tekijät. Kuntien kotoutustoimenpiteillä on keskeinen rooli kotoutumisen edistäjänä ja arjen hallinnan tukijana. Ihmiset kotoutuvat ja kiinnittyvät kuntiin. Sosiaalisen vahvistamisen aspektia olisi toivottu sisällettävän enemmän selontekoon.

Toisekseen jatkossa olisi hyvä määritellä tarkemmin kotoutumisen -käsite.

Valtakunnallinen kotoutumispohjainen asiakastietojärjestelmä vahvistaisi kuntien ja te-hallinnon yhteistyötä ja tiedonsiirtoa.

Mahdolliset muutokset omaehtoisten opintojen tukemiseen vaikuttaisi kriittisimmin nuoriin alle 25-vuotiaisiin kotoutujiin. TE-hallinnon käytäntöjä olisi tarpeen myös yhdenmukaistaa (esimerkiksi siirtyminen kotoutumissuunnitelmasta työllisyysuunnitelmaan versus opintojen tukeminen).

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Kunnissa toivotaan myös valtakunnallista linjausta siihen, että miten esimerkiksi kotoutumisaikaisten asiakkaiden kuntaan muutosta tiedotetaan toista kuntaa. Kyse ei ole siis vain vastaanottokeskuksista kuntaan muuttavista vaan heistä, jotka kotoutumisajalla muuttavat kunnasta toiseen.

Valtakunnallinen asiakastietojärjestelmä tarjoaisi mahdollisesti tähän ratkaisun, jonka puitteissa tietoa voisi jakaa tietoturvallisesti kunnasta toiseen. Samalla myös voitaisiin saada paremmin dataa kotoutujien kiinnittymisestä ensimmäiseen kotikuntaan. Valtakunnallinen kotoutumispohjainen asiakastietojärjestelmä vahvistaisi myös kuntien ja te-hallinnon yhteistyötä ja tiedonsiirtoa.

Valtakunnallinen kotoutumispohjainen asiakastietojärjestelmä vahvistaisi myös vokkien, kuntien ja te-hallinnon yhteistyötä ja tiedonsiirtoa.

Kunnille korvattavia erityiskustannuksia ei ole huomioitu tai tarkasteltu riittävässä määrin. Lisäksi erityiskustannuksista sopimisen prosessia olisi sähköistettävä ja nykypäiväistettävä, jolloin hakuprosessi olisi kunnille kevyempi.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

-

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Kotoutumisohjelman tavoite on määriteltävä siten, että sen vaikuttavuus on jollakin tavalla mitattavissa oleva. Myös erilaisia laatukriteeristöjä toivotaan asetettavan kotoutumistyölle, jolloin työ yhtenäistyisi kentällä.

Kotoutumissuunnitelman enimmäisaikaa (ns. kotoutumisaika) esitetään laskettavan nyt 3+2 vuodesta siten, kotoutumissuunnitelman enimmäisaika olisi 2+1 poikkeuksena työvoiman ulkopuolella olevat, joilla olisi optio kahden vuoden pidentämiselle (2+2). Kotoutumisajan lyhentäminen aiheuttaa luonnollisesti keskustelua kentällä, sillä on havaittavissa, että nytkään 3+2 malli ei ole kaikille riittävä aika kotoutumiselle. Pohjanmaan TE-toimisto on pitänyt kirjaa kotoutumisajan pidentämisistä vuonna 2020, mistä käy ilmi, että kotoutumisaikaa jatkettiin n. 70 työnhakijakotoutujan kohdalla kuluneen vuoden aikana. Ylivertaisesti suurin syy kotoutumisajan pidentämiselle oli asiakkaan luku- ja kirjoitustaidottomuus. Aikuisten perusopetus ja vanhempainvapaa olivat samoissa määrin perusteluina kotoutumisajan pidentämiselle. Onkin tärkeää tunnistaa, että maahanmuuttajat eivät ole homogeeninen ryhmä, vaan erilaisilla taustamuuttujilla mutta myös yksilöllisillä ominaisuuksilla ja tarpeilla on vaikutusta esimerkiksi kielen oppimiseen ja koulutuspoluilla etenemiseen ja siten myös työllistymiseen. On myös hyvä huomioida, että Suomessa kiintiöpakolaisten valintojen kohdalla on painotettu haavoittuvammassa asemassa olevien vastaanottoa. Tämä on myös hyvä huomioida samalla kun tavoitellaan maahanmuuttajien työllisyyden nopeuttamista.

Kotoutumisajan mahdollista lyhentämistä ei ole tarkasteltu kunnille maksettavien laskennallisten korvausten näkökulmasta. Tuleeko kotoutumisajan mahdollisella lyhentämisellä olemaan tulevaisuudessa vaikutusta kunnille maksettaviin laskennallisiin korvauksiin (3/4 vuotta) ja millaiset kustannusvaikutukset tällä on?

Pohjanmaan ELY-keskus katsoo tarpeellisena, että esitetty aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheen koulutuksen kertaus mahdollistetaan tulevaisuudessa koulutusorganisaatiolle myönnettävän rahoituksen puitteissa. Tällä hetkellä ongelmana on ollut se, että kertausta ei ole pystytty järjestämään vaikka on asiakkaalla on ollut selkeä tarve kertaukselle. Aikuisten perusopetus on yksi peruste kotoutumissuunnitelman pidentämiselle. Selonteossa tai viimeistään uudessa kotoutumislaisissa tulisi tarkentaa millaisia vaikutuksia kotoutumisajan lyhentämisellä on aikuisten perusopetuksen osallistumiselle.

Huomioitavaa on myös, että 3 vuoden maassaoloajan katsottaisiin jatkossakin olevan maksimi aika kotoutumissuunnitelman laadinnalle (eli ts. kotoutumisajan käynnistämiseksi). Yhdenvertaisuuden näkökulmasta tässä on haasteita erityisesti korkeakouluopiskelijoiden kohdalla: yliopistoissa opinnot voivat kestää alle 3-vuotta, sen sijaan ammattikorkeakouluissa tutkinnot kestävät pääosin yli 3 vuotta, jolloin ammattikorkeakouluista valmistuvat kv-tutkinto-opiskelijat eivät olisi lähtökohtaisestikaan TE-toimiston kotoutumispalveluiden piirissä. Tässä on selkeä yhdenvertaisuushaaste kv-korkeakouluopiskelijoiden välillä, joka perustuu käytännössä siihen, että onko henkilö ammattikorkeakoulusta vai yliopistosta valmistunut. Korkeakoulujen roolia osana kotouttamista ja asettautumista voisikin tarkastella vahvemmin, sillä korkeakouluille on osoitettu TalentBoost rahoitusta.

Kunnissa toivotaan myös valtakunnallista linjausta siihen, että miten esimerkiksi kotoutumisaikaisten asiakkaiden kuntaan muutosta tiedotetaan toista kuntaa. Kyse ei ole siis vain vastaanottokeskuksista kuntaan muuttavista vaan heistä, jotka kotoutumisajalla muuttavat kunnasta toiseen. Valtakunnallinen asiakastietojärjestelmä tarjoaisi mahdollisesti tähän ratkaisun, jonka puitteissa tietoa voisi jakaa kunnasta toiseen. Valtakunnallinen kotoutumispohjainen asiakastietojärjestelmä vahvistaisi myös kuntien ja te-hallinnon yhteistyötä ja tiedonsiirtoa.

On myös hyvä huomioida, että Suomessa on hyvin eri kokoisia kuntia, jolloin kotoutumishjelmaan sisällytetyt toimenpiteet on vaikea toteuttaa osassa kuntia, sillä maahanmuuton volyymeissa on suuriakin eroja kunnista riippuen. Olisikin hyvä tarkastella kokonaisuuksien järjestämistä esimerkiksi seutukunnittain tai useamman kunnan yhteistyönä. Lisäksi olisi hyvä tarkastella esimerkiksi omakielisen yhteiskuntaorientaatiojakson järjestämistä etäyhteyksin valtakunnallisesti, jolloin voidaan paremmin varmistaa saatavuuden yhdenvertaisuus ja sisällön yhdenmukaisuus. Lisäksi kotoutumishjelmaan sisällytettävä johdantojakso olisi perusteltua rahoittaa kunnille korvamerkittynä valtionosuuksina.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Huomioitavaa on myös, että 3 vuoden maassaoloajan katsottaisiin jatkossakin olevan maksimi aika kotoutumissuunnitelman laadinnalle (eli ts. kotoutumisajan käynnistämiseksi). Yhdenvertaisuuden näkökulmasta tässä on haasteita erityisesti korkeakouluopiskelijoiden kohdalla: yliopistoissa opinnot voivat kestää alle 3-vuotta, sen sijaan ammattikorkeakouluissa tutkinnot kestävät pääosin yli 3 vuotta, jolloin ammattikorkeakouluista valmistuvat kv-tutkinto-opiskelijat eivät olisi lähtökohtaisesti TE-toimiston kotoutumispalveluiden piirissä. Tässä on selkeä yhdenvertaisuushaaste kv-korkeakouluopiskelijoiden välillä, joka perustuu käytännössä siihen, että onko henkilö ammattikorkeakoulusta vai yliopistosta valmistunut. Yleisesti todettakoon, että korkeakoulujen roolia osana kotouttamista ja asettautumista voisikin tarkastella vahvemmin. Korkeakoulut ovat saaneet TalentBoost rahoitusta ja tämä olisi hyvä huomioida kotoutumisen uudistuksessa ja uudelleen organisoitumisessa.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Oikeusministeriön alaisessa Etnisten suhteiden neuvottelukunnissa on jo pitkään tehty työtä hyvien väestösuhteiden edistämiseksi. Alueelliseen toimintaan kohdennettu rahoitus on kuitenkin ollut alusta asti riittämätön. ELY-keskuksille ei ole osoitettu henkilöstöresurssia toiminnan koordinoimiseen vaikka alueellisen toiminnan koordinoiminen on kirjattu ELY-keskusten tehtäviin. Kotoutumisen selonteossa olisikin hyvä tarkastella etnisten suhteiden neuvottelukunnan toimintaa vahvemmin osana hyvien väestösuhteiden ja osallisuuden edistämistä sekä tulevaisuudessa poistaa / yhteensovittaa päällekkäisyydet työ- ja elinkeinoministeriön kumppanuusohjelman kanssa.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Oikeusministeriön alaisessa Etnisten suhteiden neuvottelukunnissa on jo pitkään tehty työtä hyvien väestösuhteiden edistämiseksi. Alueelliseen toimintaan kohdennettu rahoitus on kuitenkin ollut alusta asti riittämätön. ELY-keskuksille ei ole osoitettu henkilöstöresurssia toiminnan koordinoimiseen vaikka alueellisen toiminnan koordinoiminen on kirjattu ELY-keskusten tehtäviin. Kotoutumisen selonteossa olisikin hyvä tarkastella etnisten suhteiden neuvottelukunnan toimintaa vahvemmin osana hyvien väestösuhteiden ja osallisuuden edistämistä sekä tulevaisuudessa poistaa / yhteensovittaa päällekkäisyydet työ- ja elinkeinoministeriön kumppanuusohjelman kanssa.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

-

Ehrström Emine
Pohjanmaan ELY